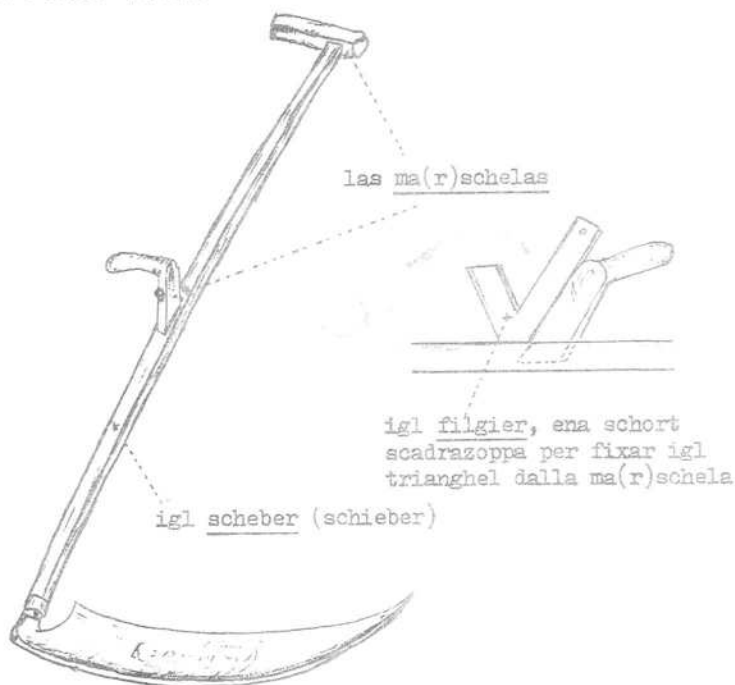

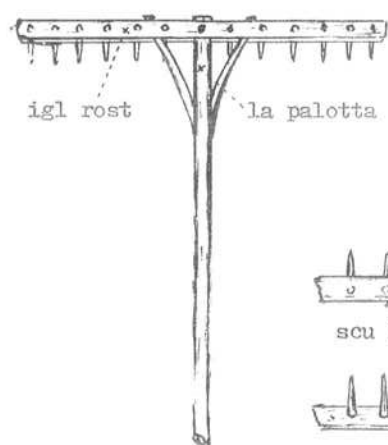
TEXTS ROMONTSCHS RADIOSCOLA

RASTELER, EN MASTIER TGI MORA ORI

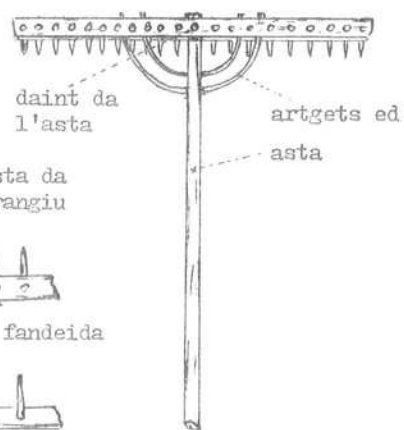
Da Gion Peder Thöni

EDIZIUN DELLA CUMINONZA RADIOROMONTSCH
PUBLICAZIUN DELLA CUMISSIUN RADIOSCOLA

Rastel cun asta fandeida

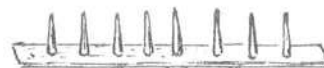
Rastel da colm, cun artgets

vista da
surangiu

scu l'asta vign fandeida

vista da
sotanse

la fandeida

RASTELER, EN MASTIER TGI MORA OR!

Da Gion Peder Thöni

Rachintader = R ; 1. Vousch = V 1 ; 2. Vousch =
V 2 ; G. Gira = GG ; Rasteler = Rs ; Gisep = G ;
Nina . - - -

R Chel tgi ò stgaffia la detga: La maschina ri-
gia igl mond! - chel tal n'ò navot mala ra-
schung. La maschina ò, schi betg oter, agl-
manc acquisto digltottafatg igl mond dall'in-
dustria. Igl pi frappant è igl svilup da chel
animal tecnic franc tar l'aviatica. Sch' igl
ties tat ò duvro anc 3 emdas, e chegl angal
per igl viadi segl mar anfignen l'America, do-
vras te oz cugl aero da Turitg davent bung 5
ouras, - e cun igl aeroplan tg'ins è gio lon-
derve da construeir varo igl ties figl angal
ple 3½ oura per chesta tirada da 8'000 km !
Dallas rachetas interplanetaras tgi fon dumang
chella sgulada an tocca d'en cart d'oura, lain-
sa anc oz tascheir.

V 1 Ea, la maschina ò acquisto igl mond ! Tge sa-
vess ena fabrica ozande far sainza maschinas
per fabritgier da tottas schorts diavlerigns?
Pero ègl da deir dalunga, tgi chellas bestgas
on betg sa farmo e colloca aingal ainten igls
martgeas e las planeiras dalla Bassa! Varda an-
gal anturn tar igl pour, scu igl maschinom ò
gio er lez ainten las greflas!

V 2 Lutschamaint dovra el strousch ple,- la maschi-
na da batter ò piglia giu chella fadia.

V 1 En boffafagn soffla igl fretg davent digl tgar
3

- anfignen sen pandigia.
- V 2 Fleia, flianga ed arader vigl dorman gio da decennis sen pandigia tranter ruschment, ed igl sies losch successour è igl arader dobel.
- V 1 Cant dei vogl anc, tgi er tar nous ins munscha electric las vatgas ?
- V 2 La panaglia ò gio ties bab bratto aint per e-na centrifuga!
- V 1 Noua scoudigl fors' anc cun pals e scassoirs e dovran igl vonn ? - Ena bela e prattica macchina da scouder fò chella greva lavour tot an egna.
- V 2 E schi te saintas la dumang gio canta tgossa bôt a tratlar la macchina da saer per igl fons anturn,- alloura sast, tgi l'arma la pi nobla digl pour, la fotsch, è neida pattada giu digl sias tron roial.
- R E cun la fotsch vign er detroniso en vigl mastier da la nossa tera: igl rasteler. Partge el è chel tgi fabritgescha igls schebers dalle fotschs, ma betg angal chels, er igls bungs e bels rastels-lenn, tgi pudaron oz er bagnspert dumbrar igls sies deis; er els vignan scatscheas d'en product da fabrica e macchina, - digls rastels-fer!
- V 1 E pispert tg'igl rastel alla viglia catta betg ple igl sies cumprader, è er cò l'oura da mort per igl sies bab e fabritglieder, - pigl rasteler. Igl sies mastier stò mureir or!
- V 2 - partge el renda betg ple!
- V 1 - e d'ena lavour tgi renda betg ple, nign na so veiver!
- V 2 - ed en mastier tgi nutrescha betg, nign n'amprenda ple!
- R - ed en'eda duple victorisescha igl product fatg d'ena macchina, an noss cass igl rasteler!
- * *
- R Egn digls davos - schi betg igl pi davos! - rasteler an Surmeir è chel da Stierva, - Tona rasteler, scu vign tar nous liia schi bagn igl nom cugl mastier! El sa deditgescha anc per

sters spisgentai cun latg, groma e paun segal. Els regalan persuerter a signun e paster in utschi d'aur, in marenghin.

Sil Munt Avellin furieschan burasclusas attaccas en rabia e desperaziun encunter ils Franzos. Il pass ei prest els mauns dils Russ. L'armada s'avonza. Gia ei la Val d'Ursera el domini de Suworow. Novs combats ella cavorgia della Scalina. La Punt dil giavel ei disfatga dals Franzos. Ils Russ rabetschan spert neutier grondas travs-lenn, ils officiers ligian ensemen ellas cun lur tschentas e l'armada sa surmuntar. Suworow arriva ad Altdorf - en in clauder. Negin via, negins bastiments per si'armada. La truppa gia fetg spossada ei necessitada de trottar sur il Pass Kinzig per arrivar en la Val Muta. Novs combats! La situaziun dils Russ vegn pli e pli penibla. La pli gronda speranza de Suworow ei svanida cun l'annunzia della terrada de general Korsakoff a Turitg.

Suworow sto - demai catschais a cantun danovamein - surmuntar cun sia armada il Pass Pragel, gia il tierz cuolm en siu tur. Per schurmegiar ils Russ tier eventualas attaccas dils Franzos vegnan looo perschuniers franzos catschai avon l'armada russa sur il Pragel. Il di avon havevan ils Russ privau ils perschuniers da calzers, stivlas e caltscheuls, aschia ch'ils Franzos ston ir a pei blut tras pliev-
gia, neiv e cufia. L'armada arriva en la Val della Klön. Ils Russ persequiteschan ils Franzos, mo els vegnan rebatti.

Puspei ei il vau planisau barricadaus. Il vial encunter il Lag Rivaun ei numnadamein serraus. Ils Russ han mo ina pusseivladad pli de mitschar: Surmuntar il Veptga per arrivar en nossa Val renana. Veptga ei il vegl num per Pass Pigniu. L'armada stunc lentada semetta sin via. In suffel mudent buffa e corma. Il trutg ei schelaus. La crappa ei curclada cun ina cozza de neiv.

Ils 6 d'october: Cun egliada stuida banduna general Suworow allas 2 della damaun Dialma/Elm. Cun gronda breigia rabetscha la schuldada vinavon ils canuns de muntogna. Quei ei buca legher! La via ei lumiada tras pliev-
gia e neiv, pisada da carstgauns ed animals a lozza e gliet. A Dialma

deir igl antier taimp mort agl far u cuntschier rastels e schebers da fotschs. Igl mastier ol amprandia digl sies bab, e lez igl veva amprandia da sies tat, e tar las generaziungs dad anc pi bôt sarogl ia tutteгна.

Ma nous lagn far ena visita a Tona rasteler per vurdar en'eda scu el lavoura ed ans lascher chintar ensatge digl sies mastier. Ma varda, - cò reivigl gist dus mattatschs tgi von franchissim er tigl rasteler, partge egn porta en rost prest sainza daints e l'oter en' asta rotta.

He, Gion Gira, tge egl capito cugl ties rastel?

GG (gnond pi manevol) Oz vaia do ena tala luvrada tgi l'asta digl mies rastel è eida bela parmez!

G Ea, ea, - angal betg dei manzignas! - ia va schon via scu gl'è capito! Anstagls da lidenar cugl volver, stavas te urelungas vurdond siva neivlas ed utschels, ed igl davos ast savia far navot pi scort, tgi star an peis sen l'asta, la strubond cun tots dus mangs per vurdar, cant dei tgi geia anfignen tg'ella rompa!

R Tantgi, tantgi, - e chegl ins nomnigl luvro? Cò stuaro igl rasteler far aint en'asta nova raschainta.

GG Ea, ma betg egn da pegn, scu chella cò; angal igls rastels vigls on astas da pegn.

G Astas da pegn mianc fonigl oz ple.

R Chegl lainsa star a veir, Giagn aint tar Tona rasteler, - santiz, el è ferm fatschanto.
(ins sainta a pitgier)

* *

Tots treis:

Bun de, Tona!

Rs Bun de, bun de! Bavegna allas visitas. Niz forsea per amprender a far rastels?

R Na, na, angal per vurdar tiers en zichel scu vous luvrez, per tgi saptgan siva, scu en rastel vign fatg.

- G Bab ò tarmess nous cun chels dus rastels da cuntschier.
- Rs O la, la! chel cò pudessas prest dar agl daintist per far aint daints, - l'è sgatto scu ena tatta!
- GG Agl mies stuessas far aint en'asta nova.
- Rs Bung, bung, - te stost propa esser sto fleissa, tgi te ast savia romper l'asta. Ma varda tge donn! - Tge painsas er, dad eir a romper igl rastel tgi dareiva anc da ties tat?
- GG Da mies tat?
- Rs Natural, chegl è anc ena bela asta viglia da pegn scu vevan digl taimp da ties tat u forse basat! Oz vign fatg angal astas da coller. Ed er cò, chels dus artgets stigl, tgi von d'en' ala digl rost, tras l'asta e ve ainten l'otr' ala, chegl è tipic tar en rastel vigl. Ma la-scha vurdar igl rost! - - capasche, chegl è anc egn tgi mies bab ò fatg, forse avant 50 - 60 onns! Igl sies rastels canoscha anc exact!
- R Schi savez alloura anc cuntschier chel cò?
- Rs Na, - vot deir, saveir savessa schon, ma dei a ties bab, tgi chegl na cunvigna betg. Ia stuess far bel'aposta en'asta da pegn. Te fast bler migler da cumprar en nov. Varda, cò vessa per deir fitto egn.
- R Piglveir, chel vez angal ple da metter ansemen. Uscheia vasainsa gist, or da tge differentas parts tgi en rastel consista.
- Rs Ea, scu vazez egl treis parts: l'asta, igl rost ed igls daints. L'asta vign fandeida cò davant an treis parts; chegl stò pero davan-tar tenor en schema special: en tagl horizontal la fô gl'amprem an ena mesadad soura ed egna sot. Chella cò vign puspe fandeida parmez an dus tocs pi stigl. Igl tagls vignan lò da 20 cm lungs. La part soura dat chel lenn damez, tschellas dus igls artgets. Tottas treis vignan tschantadas ainten rosnas digl rost. Er chellas rosnas ston esser furadas andretg: la tardela stò eir davos giudem aint, per tg' ella vigna or davant sesom. Schiglio vol siva

igl rastel tigl raschlar mengia adretggiu e
sa fetga ainten tera. Gist chegl è igl grond
sbagl digls rastels tilianghers.

G Ma chels dus artgets, sa laschan chels stru-
bar'bi scu tg'ins vot, sainza romper?

Rs Na, na, - per far aint u tschantar aint l'asta
aint igl rost stò ella neir tamprada ainten
ava bugliainta. Igls artgets sa laschan al-
loura strubar bi scu navot e mantignan siva
la furma strubada, igl strub. - Ma chegl stoia
anc mussar. Per fender las astas sa sierva
igl rasteler d'en cuntel tot special, tg'el
nomna: igl peltg. Cò, vurde giu el.

R Ea, gl'è ena schort mona-cuntel, ma damez igl
mona seador tgitta ena nezza da ca. 3 cm lun-
ghezza.

GG Ma chel rost è or d'en oter lenn tgi l'asta?

Rs Bravo, G.Gira, tgi te ast via chegl! Igls mi-
glers rosts fissan chels da fo, ma gio mies
bab ò scumanzo a far da chels da trembel. Gist
ve digls rosts canoscha anc oz igls divers
tips da rastels, tgi survign an reparatura, e
sa deir precis, da tge rasteler dalla val tgi
dareivan! Ia va da cuntschier rastels da raste-
lers gio morts dad onns ed onnorums. Igls
rosts da tscherts on simplamaintg en oter tond,
vot deir, igls cantungs èn dulos giu u rots
an furma tot speciala. - Ma per star tigl
lenn: sast te Gisep, or da tge lenn tgi chell'
asta è?

G Ma chegl n'è betg grev d'angivinar; en'asta
schi lunga ed anguleiva dattigl angal or da
tgaglia-coller.

GG E tigls rastels vigls erigl scu para or da
pegn, vez vous detg.

Rs Capasche. Parchegl tigne an onour chels ra-
stels scu memorgia agls voss tats e basats!

R Ma cattez bagn tgunsch tanta fista-coller per
far astas?

Rs O, gl'è da dar bleras truttadas per igl fons
anturn per cattar lenna enpo, enpo anguleiva.

- R E per tgi detta londror en'asta stuez matagn la scursar?
- Rs S'anclei, - ma nous schagn a chegl: trer giu l'asta. Partge lotiers duvrainsa igl cuntel da trer, - schizont dus: egn per trer giu da grop e tschel per da fegn. Chel per da fegn ò la nezza a gop, - vurde'ls chi!
- R Chella massa daints tgi vez paragea cò, chels saron destinos per ainten chel rost cò? Cum-prez igls daints digl daintist?
- Rs (riond) Na, na! - Chels vaia gist pitgia giu ier.
- G U betg, igls daints èn er da coller?
- R Scu vez detg? - pitgia giu vegias els. Tge egl chegl?
- Rs Ea, varda cò igl gaffen lotiers, igl bol da daints. Gio cun set onns vaia pitgia giu daints per mies bab. Angal vurde, uscheia vinnigl fatg chegl. (petga)
- R Ahaa, - ia vei. Sot egl ena chista da treis cantungs, sen chella en bloc razgea giu d'ena boretta, ed ainten chel è fitgia ena schort rol, gizzo sesom scu nezza, per tg'el taglia igl lenn. Ed uscheia vignan tots igls daints gross tuttegna. Tras igl bol ed igl bloc catscha en daint giuadaint l'oter, anfignen tgi crodan giu ainten la chista. Igl rasteler petga natural cun en mogn da lenn.
- Rs Igls daints ston natural betg angal esser gross, ma er lungs tuttegna. Cun ageid da chesta schablona u maseira cò, vasez, vign igl fist-coller razgea an tocs lungs scu igls daints ston esser.
- GG E la madema grossezza varolla natural er la tardela, cun la cala vous furez las rosnas aint igl rost?
- Rs Capasche! Chegl lò è pero la mendra lavour ve digl rastel! Lenn deir fenda schi tgunsch! Ma igl ampren ston las rosnas neir signidas aint cun la schablona, - cò ella.
- R Chegl è en lenn enpo sumiglant ad ena spola

d'en baclena da pro. Davant èn fitgias aint dus ghegl, ca. 2 cm l'egn ord l'oter. Tona fora aint en ghegl, volva la schablona ve sen l'oter, ed uscheia anavant, signond uscheia aint regular, noua tgi la rosna ò da neir.

Rs Per furar las rosnas cun la tardela ferma igl rost ainten chel buc cò. Ve d'en rastel fatg vazez, tg'igls daints ston esser enpo tort aint igl rost, betg adretggu, per tgi sa fetgan betg ainten tera tigl raschlar. Els ston eir schi schluss scu pussebel, e parchegl è'gl adegna privel, tgi sagliaintan igl rost tigl pitgier aint, zont oransom, noua tgi chel è pi stigl.

G Cants daints von atgnamaintg ainten en rost?

Rs Normalmaintg ò en rastel 23 - 25 daints. Angal agls rastels da Schons, tgi mies bab ed ia faschevan avant onns, vevans da metter aint 32 daints. Pudez patartger, cant manevèl l'egn da l'oter tgi chels nivan.

R Vous schez cò "rastels da Schons", - e tutteguna vegias fabritgia vusez els?

Rs Ahaa, schi va numno cò "rastels da Schons", stoia matagn declarar chel nom enpo pi exact. Ins pudess er deir: rastels da colm. Tals nivan gio da vigl fatgs per segls colms igls pi ots, noua tg'igl fagn è talmaintg fegn, tg'el sluitess tras la daintera d'en rastel normal. Stierva veva anc da ragorder da mies bab colms se da tschella vart digl feil giu, damais dalla vart da Schons. Ed er igls colms da lezza val eran per part se lò, ed er els faschevan fagn schi fegn. Parchegl dastgevan igls daints digls rastels betg esser ple tgi 3 - 4 mm l'egn ord l'oter, ed uscheia gevigl lò da 32 daints sen en rost. Chels rastels vevan er angal en artget. Alla fiera da Tusang vandevas nous an en hui ribis e sribis agls pours da Schons. An terma d'ena mes'oura vevans savens davent 60-70 tocs ed anc pustaziungs. Parchegl schevans angal "rastels da Schons". Patartge, tge surpresa per me tar la festa centenara

da Schons, avant 3 onns, coura tgi va via purtar aint igl til en rastel tgi va cunasschia immediat per egn fatg da mies bab! _

R Tschove, aint igl cantung, vez paragea en'antiera ploma schebers novs. Vignigl anc duvrotals, ozande tgi dat tantas maschinas da saer?

Rs Gl'è bagn chegl la fatschenda. Parveia dallas maschinas da saer è la vendita da schebers per las fotschs natural eida anavos considerablamaintg.

G Ma tot las fotschs vignan strousch a svaneir, partge anc dattigl tar nous mengia bler fons malladegn, - e per saer or da tggagliom, foppas e rosnas, sierva angal la fotsch.

GG Er sell'acla e sen colm son ins propa betg duvrrar dapartot las maschinas.

Rs An en tschert gro am èn igls schebers prest pi a cor tg'igls rastels. Partge scu las pi amprenas lavours da mastier vaia fabritgia schebers?

R En chels bler pi lev da far, tgi rastels?

Rs Betg per glez! - Ma da far mez rastels vessa er anc da carschia betg gia la graztga! Ia era bung avonda per mazzacrar notiers lenna. Tge mazzacras, da purtar la tocca d'en trembel da spondas se anfignen tar la proxima veia! Ma scu blers vigls èn, - er mies bab leva betg dar or da mang igls sies misteris da mastier ed igl mona. Far giu daints ed otras taclareias, chegl dastgeva, e, scu detg: tot en aton ed anviern or mazzacrar notiers lenna verda e pasanta. Uscheia era gio carschia e carschia, tgi mies bab ò tgappo ainten las giuadeiras ed è dei e lung sto ranto ve digl letg. Da lò anor am cumandavel, tge tgi vegia da far e tge betg. En de sunga nia sasa da betg dastgeir manavrrar a mies plascheir. M'anfutrone digls cumonds da mies bab vaia ma mess a far schebers. Zoppagione mies bab en bel de dad isch aint ol natural fatg zacras e sfratgs, ma tuttegna piglia ainta mang e vurdo giu la mi'ovra. A tgesa, a mamma, ol alloura laschea mitschier or: "Miancschi mal!"

Curt sessour è en pour nia aint igl noss lavuratori per cumprar en scheber, - e tgenegn ol culetg or? - igl mies! Chegl è sto igl pi ampren, tgi vagn vandia lezza premaveira!

G Dastga piglier no en scheber e vurdar giu el?

Rs Ma natural, angal varda giu bagn. Schi te veist, tge lavour tgi gl'è londerve, ast er ple chito dalla tia fotsch.

R O, tant pour sunga er ia sto da gioven, per saveir anc oz, tgi en scheber consista or digl mona e da dus maschelas.

GG Fatgs enigl bagn or da lenn deir?

Rs Parsasez, igls ples schebers èn or da trembel, - u triembel, scu nous schagn.

R Vainsa atgnamaintg bler triembel cò tar nous?

Rs Chegl tg'ia dovr per far schebers catta avonda. Mender fissigl cugl fo per igls rosts, partge chels da fo èn miglers tgi tals da trembel. Chegl saveva er mies bab. Parchegl ò el durant bung 50 onns ratratg lenn da fo giu da Sculms sen Surselva. Igl furneider da chella lenna, igl Lötcher vigl, è nia scuipo d'en tarmenta fo pino per mies bab. El veva lò anturn igls 80. Igl sies fegl n'ò betg ple lia manar anavant igl martgea. Ia rateir oz igl mies lenn-fo se da Razegn. Alla staziung da lò on igls luvraints digl li regularmaintg parmanes da luvrar se la "faua", scu els deian, e lò possa culeir or tanta lenna scu vi.

R Egl er tigl far igls schebers da risguardar ensatge special?

Rs Natural, - gist mengia strubo dastga igl lenn betg esser. Igl ampren vign el tratg giu, fatg enpo cader. Chels cantungs vignan rots, vot deir: dulos giu.

G Ed aintamez e sessom vign aint las maschelas.

Rs Chella damez stò igl ampren neir signida aint; ella vign aint enpo an scader zòp. Per tg'igl scader vigna adegna tuttegn duvrain-sa er cò ena schablona, ena schort "scadra-

zoppa". Ella mossa a madem taimp la grossezza normala d'ena maschela.

GG Ma chella maschela cò n'è er betg or digl madem lenn scu igl scheber?

Rs Ahaa, - ea, - ella è or da pegn, - e schi vurdez dretg vazez, tgi ella è or dad en sulet toc, or d'en dètg rom da pegn! Gio mies bab e mies tat piglivan lotiers en tschem d'en pegn, partge chels custavan navot. Pero egl da vurdar sessour, tgi seia dus rom l'egn an fatscha a l'oter e tgi von bel anguleiv or digl best. D'en mang, noua tg'el vo or, ò igl rom numnadaintg en bot. Ed en rasteler verso rezgia adegna da l'otra vart.

G Egl tuttegna, scu las maschelas vignan messas ve digl mona?

Rs O na, - glez betg! Gl'è zont impurtant, da vurdar sessour, tgi la maschela oransom e chella damez geian bagn a feil. Chegl sa lascha constatar cun misirar cugl igl sur tottas dus or. La maschela oransom fò schi anavant er difficultads parchegl tg'ella fenda gugent, - igl pi tgunsch segl gross. Parchegl stolla lò eir aint segl millimeter.

R Alloura vottigl tuttegna anc gronda precisung per chesta lavour?

Rs O natural, - e canta exactezza tgi dovra e cant difficultous tgi gl'è da far aint maschelas, glez mossa en evenimaint, tgi mies tat Nazi ò gia cun sies frar Tona. Lez era en furious e testung e leva betg sa lascher mussar ensatge. Parchegl rumpeva ad el ena maschela siva l'otra. Gist lez mument è en mulet rivo dad isch aint. El rimnava forbeschs e cuntels, pigliva chegl giu Casti per mular e purtava tot puspe anse. Fandond a Tona ena maschela siva l'otra, parchegl tg'el las fascheva betg aint exact avonda, vevel bôt en'antiera plunga maschelas rotas aint igl cantung. Tat vègia fatg ena scumessa cun el: "Varda, schi te lavouras betg pi exact e suondas betg igl mies cunsegl, vo igl mulet dantant giu Casti, fò

la lavour e turna puspe anse, avant tgi te ast fatg aint ena suletta maschela!" - Ed uscheia seigl er davanto.

G Tgi fascheva atgnamaintg las furtgas-lenn tg'ins duvrava pi da bôt?

Rs Aha, - ast te anc via ena tala?

GG Ea, sen pandigia vainsa anc ena rotta. Ma ia ma ragord betg tgi ensatgi vegia duvro furtgas-lenn.

Rs Glez creia bagn gugent, - partge ellas èn gio neidas ord moda avant blers onns.

R Matagn cura tgi las furtgas-fer èn neidas se?

Rs Capasche! - Ma te Gisepe ast dumando, tgi tgi fascheva chellas furtgas. S'anclei, er igl rasteler! E vurde giu en'eda ena tala, schi ella n'è betg bler pi bela tgi egna da fabrica!

Las furtgas lenn eran da fressel, - igl lenn digls skis. Ia mez va betg ple gia la graztga da far talas. Pero saia da mies bab, tgi ellas stuevan neir fatgas cun lenna verda, schiglio schluppavigl. Las furtgas vevan treis daintungs lungs. Chel damez era la cuntinuaziung digl mona, chels dus dallas varts eran farmos davos cun ena claveglia ve digl mona, ed enpo pi anavant erigl furo en travers tras tots treis daints, per igls dar sustign. Igls daints survagnivan igl sies strub ainten igl tgerl da furtga. Perchel intent stuevan els far neir tgods ed anrascheas an rascha tgoda, per tgi tignan la furma strubada. Siva tgi gl'era do la torta-deira nivigl damais do se rascha cun en toc sdratsch bugnia ainten simpla rascha luantada. Varsacants deis stava la furtga ainten igl tgerl.

G Ma partge nivan talas furtgas duvradas?

R Matagn per igls madems intents scu oz: far sdratscha, far eir grascha, far cun fagn ed oter.

Rs Anc ple: chellas furtgas nivan zont er duvradas per scouder. Vous tots savarossas, tgi

anc avant lò 50 onns niva scoss tot a mang,
cun pal e scassoir. Las monas sfatgas or ni-
van rasadas ainten iral, igl tgigl cunter
igl gardegl. Vevan igls scudaders scoss tras
en'eda, stuevigl neir do la vioceta. Lotiers
duvravigl las furtgas. Davos stavan igls scu-
daders se cugl pe, fitgivan aint la furtga,
e sen cumond nivigl viout la mës. Pi tard
faschevigl chegl cun ena latta lunga.

R Me interessess anc ensatge oter. Dastga far
ena dumonda?

Rs Angal or cugl marmogn.

R I stò esser, tg'igl far rastels randeva betg
mal pi da bôt?

Rs O, la concorrenza era mecta gronda, cun es-
ser chest mastier per deir la suletta indu-
stria ainten las nossas vischnancas. An Sur-
ses eran igls Steiers igls capos rastelers,
a Tinizong Niclo Spinas e Plasch Neir. A Cun-
ter erigl en Arpagaus. Tar las fieras cumpari-
va er egn da Vaz. Tar nous a Stierva erans en'
andada franc 5 rastelers. Chels concurrents
faschevan bi a sa tgappar dad eir a fiera. Da
vigl, tgi gevan anc sur igl Crap s. Gion a
Tusang, davigl anc legras curreidas, partge
mintgign leva esser igl pi ampren chigiu. Mies
tat chintava, tgi barba Tgetg veva en'eda
ainten la prescha pers ena massada daints or
digl sies fasch rastels, en segn, tgi chels
n'eran betg fatgs aint zont bagn.

R Tge prietschs vevigl avant?

Rs Anturn igls 1880 paevigl per en rastel 1.25
frs, per en scheber 80 rps. Oz costa en ra-
stel 7.50 frs. ed enscheber 5.50 frs. Gl'era
anc en bung gudogn. Schi tot la lenna era pa-
rageda, niva igl rasteler da far lò igls sies
treis rastels agl de. Dad ena fiera da Tusang
turnavans betg darar cun igls noss bungs 250
frs. Ed an en anviern vurdavigl or anc anturn
igl onn 1910 franc 7-800 frs, damais per da
lez taimp, notgi dava nign oter gudogn, en
bel rap ed ena bun'existenza.

R N'egl damais betg donn e putgea, schi en'

industrietta, tgi pudess flureir tar nous, stò
sottacomber, e schi rastel e furtga e fotsch,
igls emblems da l'arma d'en losch pouresser
independent davaintan roba impurtada? Cun igl
rastel da lenn svanescha ena retga tradiziung,
- e cun igl rasteler betg manc!

(Pass, ensatgi petga.Nina aintra)

Nina Bun de.

Rs Varda, varda, - Nina reiva. Schi tge giavei-
schas?

Nina Igl bab ò fatg neir a clamar vusoters mat-
tatschs. Tge tgi fetschas er schi dei? Nous
vagn dad eir a culeir e vagn betg igls ra-
stels. I dessas gist far dar dus novs!

Rs Ossa bagn, santiz mattatschs! Chegl sainta
en rasteler natural igl pi gugent! Ma ossa
lidinez, nous vagn do dalla baita dei avonda.

GG O na, chegl è propa sto interessant.

G Ia vess mai cartia, tge lavour e cunaschen-
tscha tgi dovra per far igls noss rastels!

R Ea, e vegias angal raspet e tigne an onour
chels gaffens tgi èn da vigliamaintg annò
stos igls principals ameis e gidanters ain-
ten la greva lavour digl pour.

Rs Oss angal ge e raschle da gost!

Unfants Adia, e paia Dia e Nossadonna!

Rs Ea, stet cun Dia!